

Кизим М. О., Касьянова Л. В.

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ

У даній статті здійснено дослідження класифікації інструментів податкового стимулювання інновацій. Запропоновано нові критерії класифікації: за етапом життєвого циклу інноваційних процесів (фундаментальні науково-дослідні роботи, прикладні науково-дослідні роботи, дослідно-конструкторські роботи, впровадження інновації, споживання інновації); за суб'єктами інноваційних процесів (науково-дослідні організації, інноваційні підприємства, підприємства реального сектора, що впроваджують інновації, інфраструктурні підприємства та підприємства, що сприяють інноваційній діяльності).

Ключові слова: класифікація податкових інструментів, інновації, життєвий цикл інновацій, суб'єкти інноваційної діяльності, державне регулювання інноваційного розвитку

Рис.: 3. *Табл.:* 2. *Бібл.:* 12.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, директор, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Касьянова Любов Василівна – аспірант, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

УДК 336.564.2

Кизим Н. А., Касьянова Л. В.

КЛАССИФИКАЦИЯ ИНСТРУМЕНТОВ НАЛОГОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИЙ

В данной статье проведено исследование классификации инструментов налогового стимулирования инноваций. Предложены новые критерии классификации: в зависимости от этапа жизненного цикла инновационных процессов (фундаментальные научно-исследовательские работы, прикладные научно-исследовательские работы, исследовательско-конструкторские работы, внедрение инновации, потребление инновации); в зависимости от субъектов инновационных процессов (научно-исследовательские организации, инновационные предприятия, предприятия реального сектора, которые внедряют инновации, инфраструктурные предприятия и предприятия, которые оказывают содействие инновационной деятельности).

Ключевые слова: классификация налоговых инструментов, инновации, жизненный цикл инноваций, субъекты инновационной деятельности, государственное регулирование инновационного развития

Рис.: 3. *Табл.:* 2. *Библ.:* 12.

Кизим Николай Александрович – доктор экономических наук, профессор, директор, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 эт., Харьков, 61022, Украина)

Касьянова Любовь Васильевна – аспирант, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

UDC 336.564.2

Kizim N. A., Kasyanova L. V.

CLASSIFICATION OF TOOLS OF TAX INCENTIVES OF INNOVATIONS

In this article research of classification of tools of tax incentives of innovations is conducted. New criteria of classification are offered: depending on a stage of life cycle of innovative processes (fundamental research works, applied research works, research and design works, innovation introduction, innovation consumption); depending on subjects of innovative processes (the research organizations, the innovative enterprises, the enterprises of real sector which introduce innovations, the infrastructure enterprises and the enterprises which render assistance of innovative activity).

Keywords: classification of tax tools, innovations, life cycle of innovations, subjects of innovative activity, state regulation of innovative development

Pic.: 3. *Tabl.:* 2. *Bibl.:* 12.

Kizim Nikolay A. – Doctor of Science (Economics), Professor, Director, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Kasyanova Lubov V. – Postgraduate Student, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Актуальність. Пріоритетним завданням на сьогодні є стимулювання розвитку економіки країни та підвищення її конкурентоспроможності, в тому числі за рахунок важеної інноваційної політики. Серед актуальних питань розглядаються проблеми побудови ефективної моделі інноваційного розвитку, формування інноваційної політики держави в сфері управління інноваційним розвитком та обрання інструментів такого впливу. В межах створення механізму державного регулювання інноваційним розвитком слід приділити увагу інструментам податкового стимулювання інновацій.

Проблеми та перспективи запровадження податкового стимулювання інноваційного розвитку викликають ін-

терес багатьох науковців, серед яких: В. Геєць, Б. Кваснюк, Ю. Іванов, М. Крупка, А. Никифоров, С. Онишко, О. Попович, В. Соловйова та ін. Однак тенденції інноваційного розвитку України підтверджують недосконалість процесу стимулювання інновацій, що й потребує подальшого дослідження.

Метою даної статті є удосконалення класифікації інструментів податкового стимулювання інновацій в залежності від життєвого циклу інновацій та суб'єктів інноваційної діяльності.

Розглядали питання державного регулювання інноваційної активності такі вчені-економісти як Р. Ніжегородцев [8], Л. Яремко [12]. Зазначені автори групували інструменти державного регулювання інноваційних процесів виходячи

з їх впливу на співвідношення між попитом та пропозицією на певному ринку (інновації, інвестиції, науково-технічної інформації тощо).

При цьому, найбільш актуальною виходячи з нашого дослідження є зазначена робота Р. Нижегородцева. Він розглянув вплив певних інструментів державного регулювання на попит та пропозицію науково-технічної інформації, а також залежність застосування певного інструменту державного регулювання від еластичності попиту та пропозиції. Зокрема Р. Нижегородцев зауважив, що при високій еластичності попиту та пропозиції за ціною, дієвішими є інструменти цінового регулювання [8, с. 59] (зокрема й непрямі податки).

Щодо методів державного регулювання інноваційних процесів, то у більшості випадків автори сходяться на виділенні двох найбільш розповсюджених методів: прямих й опосередкованих (непрямі) [2; 7; 11].

Пряма державна фінансова підтримка носить, як правило, адресний характер та орієнтована в основному на досягнення певних цілей держави та пріоритетів промислової політики. Вона дозволяє в більшій мірі здійснювати контроль за бюджетними фінансовими потоками. В той же час, для неї характерні більш високі супутні ризики та адміністративні витрати. Проблемним залишається питання відбору підприємств, яким будуть надаватися державні фінансові ресурси, що свідчить про наявність певної суб'єктивності у цьому питанні.

О. Михайловська відзначає дві форми прямого фінансування інноваційних процесів: адміністративно-відомчий та програмно-цільовий [7, с. 105]. Такої ж думки дотримуються автори праці [3, с. 222].

Заходи непрямого стимулювання мають більш широкий діапазон дії та краще узгоджуються з умовами ринкових відносин: є більш прозорими та зрозумілими для бізнесу, суттєво звужують можливості прийняття корумпованих рішень чиновниками, потребують менших адміністративних витрат. У той же час, зазначена форма державної підтримки не знижує ступінь участі та впливу держави на інноваційні процеси, оскільки й самі інструменти податкового регулювання, порядок та умови їх застосування регулюються державними органами. Одночасно з цим держава може впливати на інноваційну діяльність, визначаючи пріоритетні напрямки розвитку.

З погляду характеру їх дії, інструменти податкового регулювання можуть класифікуватись таким чином: системні, комплексні та локальні [6, с. 764].

До інструментів системного характеру відносяться засоби податкового регулювання, вбудовані у систему оподаткування, а саме: загальний рівень оподаткування, структура чинної у країні системи оподаткування і альтернативні системи оподаткування.

Комплексний характер мають інструменти податкового регулювання, які одночасно стосуються декількох основних податків і зборів, що створює спеціальний режим оподаткування для певних груп платників. До них відносяться: спеціальні податкові режими, що вводяться за територіальною і галузевою ознакою.

Локальні інструменти податкового регулювання пов'язані з реалізацією регуляторного потенціалу кожного окремого податку або збору, що визначається вибраним сполученням елементів податку й відповідним порядком обчислення податкових зобов'язань. Ця група засобів податкового регулювання включає до себе такі інструменти: інструменти, пов'язані з об'єктом оподаткування, визначення складу платників податків і принципи встановлення та розмір ставки податку.

У сучасній теорії інноваційного розвитку існують різні теоретичні підходи до класифікації податкових інструментів. Серед них: за спрямованістю стимулюючої дії [9]: зниження податкової складової в ціні наукового і інноваційного продукту, створення стимул-реакцій для розширення попиту на наукові дослідження, створення стимул-реакцій для інвестування в науку і інноваційну сферу, стимулювання малих інноваційних підприємств; за суб'єктивним принципом – залежно від видів податків [1, с. 70–71]: федеральні, регіональні, місцеві; за напрямками стимулюючої дії [1, с. 71–72]: спрямовані на створення економічних стимулів для розширення попиту на наукові дослідження й інноваційну продукцію, створення стимулів для інвестування в науку й інноваційну сферу, стимулювання громадян до участі в інноваційній діяльності, спрямовані на зниження витрат при здійсненні наукової й інноваційної діяльності; за базою надання податкових пільг [6]: податкові пільги, використання яких обмежено прибутком від реалізації інноваційного проекту, податкові пільги, застосування яких пов'язано з реалізацією інноваційного проекту, однак не обмежено прибутком від його здійснення та ін.

Більш докладно розглянемо класифікаційні ознаки, запропоновані автором, а саме: податкові інструменти за класифікаційними ознаками в залежності від етапу життєвого циклу інновацій та за суб'єктами інноваційної діяльності (рис. 1).

За етапом життєвого циклу інноваційних процесів пропонується виділити податкові інструменти, що спрямовані полегшити тягар інноваційних витрат на окремих етапах інноваційного циклу: фундаментальні науково-дослідні роботи, прикладні НДР, дослідно-конструкторські роботи (ДКР), впровадження інновації, споживання інновації.

Важливість виокремлення стадій ЖЦІ при застосуванні пільгового оподаткування обумовлюється розміром інвестицій на кожному етапі та, відповідно, втрат суб'єкта інноваційної діяльності. Мотиваційна складова державної підтримки інновацій буде мати результат при підтримці найбільш витратних стадій ЖЦІ.

Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій (етапів), що утворюють його життєвий цикл. Оскільки втримування цих стадій по-різному, цілком очевидно, що й інтенсивність, і методи державної підтримки інновацій повинні бути диференційовані по етапах життєвого циклу інновацій. Причому для кожного з етапів характерний свій оригінальний набір мотиваційних механізмів (рис. 2).

На основі запропонованого підходу В. Загорського та Ю. Іванова [4] було доповнено та удосконалено класифіка-

Рис. 1. Запропоновані автором класифікаційні ознаки податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності

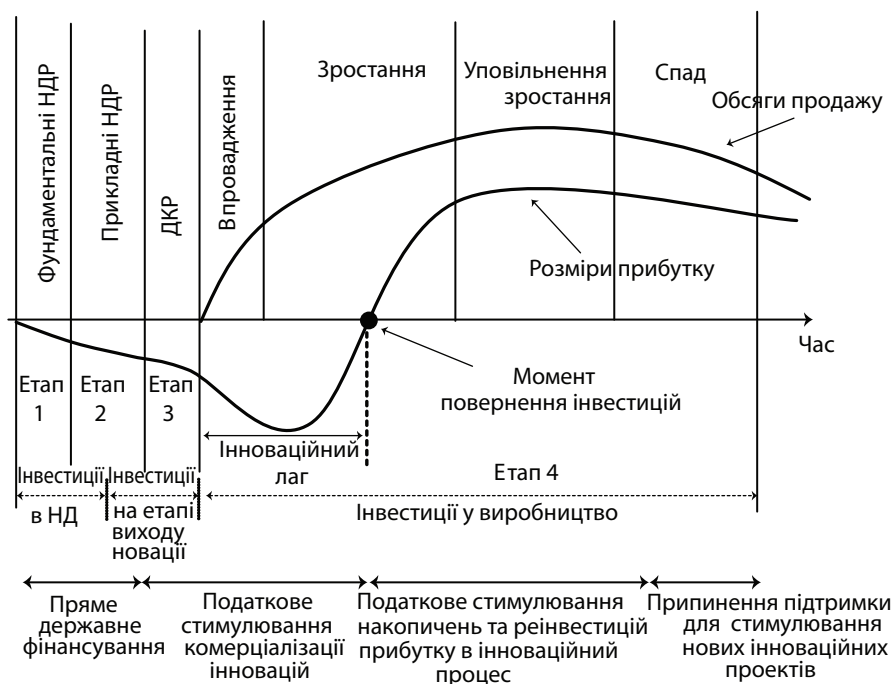

Рис. 2. Основні етапи інноваційного процесу та форма участі держави

цію інструментів на окремих етапах життєвого циклу інновацій.

На першому етапі інноваційного процесу проводяться фундаментальні дослідження, метою яких в основному є отримання нових знань, виявлення нових закономірностей.

Подальше використання результатів фундаментальних науково-дослідних робіт (НДР) у світовій науці складає лише 5%, тому в умовах ринку здійснювати фінансування таких робіт може тільки держава [5 с. 8]. Однак, якщо даний етап здійснюється у науково-дослідних підрозділах підприємств,

то підтримка може бути й у вигляді регулювання непрямими методами за допомогою податкових інструментів.

Серед бюджетних методів сприяння інноваційного розвитку на даному етапі слід застосовувати пряме державне фінансування, гарантії за кредитами, субсидії, державні закупівлі та ін. Інструменти податкового стимулювання можуть бути використані й для науково-дослідних організацій у вигляді звільнення від сплати імпортного ПДВ та пільг за єдиним соціальним внеском.

На стадії прикладних досліджень (2 етап), крім державних науково-дослідних центрів, брати участь у реалізації інноваційного проекту можуть і великі корпорації, що мають свої конструкторські бюро або науково-дослідні підрозділи, інноваційні організації, у тому числі ті, які входять до складу технопарків. Мотиваційний вплив на інноваційні підприємства має прирідний податковий кредит, податкові канікули, прирідна податкова знижка, прискорена амортизація тощо. Для інфраструктурних підприємств та підприємств, що сприяють інноваційній діяльності значення мають застосування об'ємної податкової знижки, прискорена амортизація, прирідна податкова знижка тощо.

Найбільш активно приватний сектор підключається до реалізації інноваційного процесу на стадії ДКР (3 етап). Для більшості виробничих підприємств третій етап є початковим та найбільше «інертним». Адже протягом усього третього етапу підприємство несе тільки витрати, не отримуючи жодних доходів і тим більше прибутків. З початком комерційної реалізації проекту, виходом продукції на ринок, підприємство починає отримувати доходи, однак в цілому проект все ще є збитковим, доти, доки здійснені раніше інвестиції не буду повернуті. Даний інтервал часу – від ДКР до моменту повернення інвестицій – становить так званий інноваційний лаг. Саме в цей період держава повинна виявити найбільшу активність щодо стимулювання підприємницького сектора і його залучення до інноваційної діяльності. Пріоритетними для підприємств реального сектора, що впроваджують інновації, виступають об'ємний податковий кредит та об'ємна податкова знижка.

На етапах зростання та уповільнення зростання використовуються податкові інструменти стимулювання накопичень та реінвестицій прибутку в інноваційний процес. Даний напрямок стимулювання, на думку В. Загорського та Ю. Іванова [4], повинен бути пролонгований і на етап спаду, однак слід не погодитися, оскільки надання податкової підтримки на даному етапі буде мати «антистимулюючий» ефект для спонукання суб'єктів до розробки та впровадження нових інноваційних проектів. Тому доцільним на етапі спаду є припинення вживання стимулюючих заходів.

Розглядаючи класифікацію податкових інструментів стимулювання інновацій в залежності від суб'єктів інноваційної діяльності слід виділити податкові інструменти окремо для кожного учасника інноваційного процесу, а саме інструменти стимулювання для наступних груп суб'єктів:

- науково-дослідні організації (державні НДЦ, інститути);
- інноваційні підприємства (спеціалізовані підприємства, що створюють, розробляють інновації (малі

наукові підприємства, науково-дослідні підрозділи підприємств, венчурні підприємства);

- підприємства реального сектора, що впроваджують інновації, забезпечують дифузію інновацій (венчурні фірми, юридичні та фізичні особи);
- інфраструктурні підприємства та підприємства, що сприяють інноваційній діяльності (технопарки, технополіси, наукові парки, банки, інноваційні фонди).

В залежності від особливостей діяльності, оподаткування, форми власності, інтересів та мотивів суб'єктів дієвість податкових інструментів має різний вплив на стимулювання їх до інноваційної діяльності.

Важливим у процесі мотивації є вибір саме тих інструментів, які матимуть найбільший вплив на суб'єктів та буде спонукати їх до активної участі в інноваційній діяльності. Вирішення цього завдання можливе за рахунок ранжирування інструментів за ступенем важливості впливу на інтереси конкретних суб'єктів. У даному дослідженні пропонується використати метод аналізу ієрархій, запропонований Т. Сааті [10].

Для такого аналізу в якості податкових інструментів, що застосовуються у вітчизняній та закордонній практиці, було обрано такі: зниження ставки податку на прибуток, об'ємний податковий кредит, об'ємна податкова знижка, прирідний податковий кредит, прирідна податкова знижка, відстрочка сплати податку на прибуток, податкові канікули, прискорена амортизація, звільнення від сплати імпортного ПДВ та пільги за єдиним соціальним внеском.

За допомогою даного методу можливе визначення значущості кожного обраного інструменту з урахуванням багатокритеріальної оцінки, що надається певною кількістю експертів.

Даний метод дозволяє дати інтегральну оцінку впливу податкових інструментів на інтереси суб'єктів інноваційної діяльності. В результаті визначається відносна значущість досліджуваних критеріїв (інструментів податкового стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності) для всіх критеріїв (суб'єктів інноваційної діяльності), які знаходяться в ієрархії. За допомогою цього методу шляхом попарного порівняння податкових інструментів по їх відносній важливості відносно один одного при мотивації суб'єктів до інноваційної діяльності можна одержати глобальні пріоритети (одного з інструментів) на окремі групи суб'єктів. Експертами виступили 30 фахівців з фінансів промислових підприємств, що впроваджують інновації, інфраструктурних підприємств, наукових організацій та інноваційних підприємств м. Харкова.

Для застосування даного методу в першу чергу необхідно здійснити декомпозицію цілі в ієрархію, що у найбільш простому варіанті представлена на рис. 3.

Результати аналізу надано у табл. 1.

Аналізуючи локальні пріоритети, що визначалися шляхом визначення ступеня впливу кожної пільги на інтереси кожного суб'єкта, слід зробити наступні висновки. Науково-дослідні організації чутливі до застосування відстрочення сплати податку на прибуток (59 %), рівною мі-

Таблиця 1

Результати розрахунку пріоритетності застосування інструментів податкового стимулювання інновацій з позиції інтересів суб'єктів інноваційної діяльності (за методом аналізу ієрархії)

Інструменти стимулювання інноваційної діяльності	зниження ставки податку на прибуток	об'ємний податковий кредит	об'ємна податкова знижка	прирістний податковий кредит	прирістна податкова знижка	відстрочка сплати податку на прибуток	податкові канікули	прискорена амортизація	звільнення від сплати імпортного ПДВ	пільги за єдиним соціальним внеском	Вектор пріоритетності альтернатив
Науково-дослідні організації	0,05	0,05	0,04	0,04	0,04	0,59	0,30	0,04	0,51	0,51	0,14
Інноваційні підприємства	0,35	0,28	0,32	0,54	0,46	0,12	0,51	0,48	0,32	0,30	0,37
Підприємства реального сектору, що впроваджують інновації	0,46	0,54	0,47	0,30	0,34	0,25	0,14	0,30	0,13	0,14	0,36
Інфраструктурні підприємства та підприємства, що сприяють інноваційній діяльності	0,14	0,14	0,18	0,12	0,16	0,04	0,05	0,18	0,04	0,05	0,13

Таблиця 2

Результати аналізу пріоритетності застосування податкових пільг для різних груп суб'єктів інноваційної діяльності

Податкові інструменти	Суб'єкти інноваційної діяльності			
	Науково-дослідні організації	Інноваційні підприємства	Підприємства реального сектору, що впроваджують інновації	Інфраструктурні підприємства
зниження ставки податку на прибуток	4	2	1	3
об'ємний податковий кредит	4	2	1	3
об'ємна податкова знижка	4	2	1	3
прирістний податковий кредит	4	1	2	3
прирістна податкова знижка	4	1	2	3
відстрочка сплати податку на прибуток	1	3	2	4
податкові канікули	2	1	3	4
прискорена амортизація	4	1	2	3
звільнення від сплати імпортного ПДВ	1	2	3	4
пільги за єдиним соціальним внеском	1	2	3	4

Примітка: цифри від 1 до 4 вказують ступінь значущості пільги для суб'єкта з точки зору мотивації до здійснення інноваційної діяльності. 1 – найбільша значущість, 4 найменша значущість.

- В. С. Загорський Ю. Б. Иванов, А. С. Иванченко – Х. : ВД «ІНЖЕК». – 2007. – С. 93.
5. Инновационный менеджмент / Под. ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. И. Миндели. Изд. 2-е, переработ. и доп. – М., ЦИСН, 1998. – 518 с.
 6. Иванов Ю. Б. Оподаткування та інноваційна діяльність. / Ю. Б. Иванов / В кн. Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 336 с.
 7. Михайловська О. В. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О. В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки – 2004. – №7. – С. 35–41.
 8. Нижегородцев Р. М. Управление рынком технологий: механизмы стабилизации и стимулирование подъема / Р. М. Нижегородцев / В кн.: Национальная инновационная система России: проблемы становления и развития: Сб. науч. Трудов / Под ред. Р. М. Нижегородцева. – М.: ЛЕНАНД, 2006 г. – 424 с. Библиогр.: с. 57 – 73.

9. Попова Е. В. Основные направления налоговой политики государства в целях стимулирования инновационного развития / Е. В. Попова // Инновации. – № 7 (92), 2006. – С. 14.
10. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / В. Рутцкая; Пер. с англ. – М.: Радио и связь, 1989. – 316 с.
11. Тулуш Л. Д. податкові важелі та механізми стимулювання інновацій / Л. Д. Тулуш // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 62–70.
12. Яремко Л. А. Роль уряду у формуванні інноваційного розвитку економіки // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 8. – С. 23–32.

УДК 336.76

Гавкалова Н. Л., Шутєєва О. Ю.

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Досліджено проблеми та особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні. Запропоновано рівень розвитку фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів за проаналізований період визначати такими складовими: фінансовим потенціалом держави та якістю корпоративного управління, ефективністю фондової політики та контролю на ринку цінних паперів та ризикованістю операцій на ринку цінних паперів. Обґрунтовано методичний підхід до аналізу розвитку фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів, який ґрунтується на дослідженні динаміки і взаємозв'язку відповідних факторів впливу.

Ключові слова: фінансове забезпечення, функціонування ринку цінних паперів, конкурентоспроможність

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 9.

Гавкалова Наталя Леонідівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра регіональної економіки, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Шутєєва Ольга Юрійівна – аспірант, кафедра фінансів і кредиту, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

Email: olya.y.taratuta@mail.ru

УДК 336.76

Гавкалова Н. Л., Шутєєва О. Ю.

ПРОБЛЕМЫ И ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ В УКРАИНЕ

Предложено уровень развития финансового обеспечения функционирования рынка ценных бумаг за проанализированный период определять такими составляющими: финансовым потенциалом государства и качеством корпоративного управления, эффективностью фондовой политики и контроля на рынке ценных бумаг и степенью риска операций на рынке ценных бумаг. Обоснован методический подход к анализу развития финансового обеспечения функционирования рынка ценных бумаг, который базируется на исследовании динамики и взаимосвязи соответствующих факторов влияния.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, функционирование рынка ценных бумаг, конкурентоспособность

Рис.: 2. Табл.: 2. Библ.: 9.

Гавкалова Наталья Леонидовна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра региональной экономики, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Шутєєва Ольга Юрьевна – аспирант, кафедра финансов и кредита, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

Email: olya.y.taratuta@mail.ru

UDC 336.76

Gavkalova N. L., Shuteeva O. Y.

PROBLEMS AND FEATURES OF THE SECURITIES MARKET IN UKRAINE

Problems and peculiarities of the securities market in Ukraine were investigated. It was proposed to determine the level of financial support for the operation of the securities market on such components: financial capacity of the state and quality of corporate governance, efficient stock control policy on the stock market and the risk of operations on the securities market. Methodological approach to analyzing of the financial securities market development, based on the research of dynamics and interactions of relevant influence factors was justified.

Keywords: financial security, operation of the securities market, competitiveness

Pic.: 2. Tabl.: 2. Bibl.: 9.

Gavkalova Natalya. L. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Regional Economy, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Shuteeva Olga Yu. – Postgraduate Student, Department of Finance and Credit, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Email: olya.y.taratuta@mail.ru